

שֵׁבֶה קֹדֶשׁ

חֲזַקְנוּ בְּיַד אֲתָךְ
וּבְקִיּוֹם תּוֹדֶתְךָ

"דרכי החיזוק":
כרך חדש בעניני ציבור,
מתודת ומוסד
מרן רבנו
ראש הישיבה
שליט"א

אֲזַכְּרָה מְצוּק
אֲשֶׁר קָרָאֵנִי

תוקפו ומשמעותו
של יום וצום
עשרה בטבת

הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה
לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

תשע"ז - תשפ"ב:
חמש שנים להסתלקות הגאון המופלא
רבי משה שפירא זצוק"ל

תורתו אמת

משהו, ובעצם מגלות רת העומק שהיה מונח בדברים עצמם! ויש לזכור שדרך הלימוד של רבי חיים נתקלה בביקורת של חלק מגדולי דורו שלא הסכימו לסגנון.

כמו כן הסגנון של המהר"ל היה חדש, לא היה כמותו לפניו. אפשר להביא דוגמה נוספת מתורתם של גדולי החסידות; הם

הדרך עצמה חדשה?

תחילה אקדים מה שהיה דודנו מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל מכאר בסתירת מאמרי חז"ל אודות רבי אליעזר הגדול, אשר מצד אחד "לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם (סוכה כה, א)", ומצד שני "עמד ופתח ודרש בדברים שלא שמעתן און מעולם (אבר"ג ו, ג)". וכיאר מרן הגר"ח, שמי שמדקלם מה שרבו אומר אין זה אלא "טייפ-רקורדר", אנו שומעים ממנו כעין הקלטה של רבו, "תלמיד" – הוא זה שיודע לומר מה הרב שלו היה אומר, לו היה נדרש לעניין הגידון!

כאן ישנה נקודה עדינה. בודאי שתורה צריכה לעבור דוקא כמסורת, ברצף של מסירה מרב לתלמיד; אבל היו כמה מגדולי ישראל שכאשר מתבוננים בדרכם המיוחדת, הרי מצד אחד זה נראה משהו חדש, ומצד שני ברור שזה המשך של מסורת רבותיהם.

לדוגמא - מרן הגאון רבי חיים מברסק זצוק"ל. רבי חיים סלל לנו דרך כתבנית החדשה שהוא יצק; אלו לא רק המילים שהוא השתמש בהן, אלא הדפוסים היו חדשים. אבל כל אחד שהעמיק והתחבר לזה ראה שבעצם מה שמרן הגר"ח גילה הוא העומק שטמון בהלכה עצמה, המילים לא מחדשות כאן

• ח. רבינוביץ •

היילת סוד ופנימיות עמוקה חפפה מאז ומעולם על דמותו של הגאון המופלא רבי משה שפירא זצוק"ל. שיעוריו היו כעין תמונת ראי לדמותו שלו: עומק לפני מעומק, מילים ספורות הכוללות רמזים ותפיסות ענק, ולא כל מוחא סביל דא.

רבים נכרכו אחר שיעוריו ותודותיו, אך דומה כי רק מעטים זכו אכן להיכנס לפניו מהמחיצה, ולזכות להארת פניו ולאור תורתו האמיתית. לקראת יומא ההילולא, נאות תלמידו הותיק הגאון רבי אהרן שרגא לופיאנסקי שליט"א, ראש ישיבת 'תפארת גדליה' בושינגטון [והרב"ג הגאון הגדול רבי בינוש פינקל זצוק"ל, ראש ישיבת מיר], לפנות זמן לשיחה טרנס-אטלנטית, הנערכת בשעת לילה מאוחרת לפי שיעון א", בה הוא משיב לשאלותינו, ועונה בנעימות מאשר ראו עיניו והבין לבבו.

יין ישן ב'ברז' חדש

■ כידוע, שיעוריו וחידושיו של רבי משה זצוק"ל היו יחודיים מאד, הן בתוכנם הן בסגנונם. האם הוא סלל נתיב בדרך קיימת רק שלא היתה כבושה לדבים, או שמא

הגר"מ זצוק"ל בקריאת הכתובה בחופת בן הגר"ש לופיאנסקי שליט"א (עומד לצידו) נראים, הגאונים רבי בניש פינקל ורבי יצחק זילבר, זצוק"ל

הגאון רבי אהרן שרגא לופיאנסקי שליט"א

◆ עשרה בטבת
תשע"ז – תשפ"ב:
חמש שנים לפטירת
הגאון המופלא
רבי משה
שפירא זצוק"ל
 ◆ **'מוסף שבת קדש'**
בשיחה מרתקת עם
תלמידו, יבלח"ט
הגאון רבי אהרן
שרגא לופיאנסקי
שליט"א, ראש ישיבת
'תפארת גדליה'
בוושינגטון, המביט
מרחוק אחר דמות
רבו, ומנסה לפענח
את סוד שיטתו,
לעמוד על דרכו
במסירת השיעורים,
ולשפוך אור על
פעילותו העצומה
 ◆ **בתחום הקירוב**
מיוחד – זכרו תורת
משה: בכירי וגדולי
תלמידיו, מוסרים
פנינים ומרגליות
מתורתו של רבם
 ◆ **הגדול**

"פתח ליה פתחא להאי פרשתא". לא שמעתי ממנו שאמר על משהו כרב מובהק. הוא כן אמר שמרן הגרא"א דסלר גילה לו כיוון ופתח לו את השער הזה, כך הרושם שלי שקבלתי ממנו.

פתח פתחא להאי פרשתא

■ האם דרכו של רבי משה היא דרך לכולם? לרבי יצחק הוטנר יש מכתב למישהו ששאל 'מה צריך את הלימודים האלו', והוא משיב לו שבאמת אם שמעת ואתה עדיין לא מתחבר לזה "עליך נאמר מצטמק ויפה לו", אין לו את הכלים ויהא עליו להצטמצם ולהישאר בלי זה.

זה לא דבר שהייתב, אבל מי שיש לו זיקה לזה מרגיש באמת שחסר לו משהו, והוא הדבר שמשלים את החסר! אם התפיסה שלנו בגיל חמישים בדברי חז"ל נשארה כמו בגיל חמש עשרה, זו בעיה. לא התקדמת מאז.

אני חושב שבמובן הזה של תלמידים שהשתוקקו לתורתו והרגישו שהוא ה'פתח ליה פתחא' לחלק הזה של תורה, הוא היה המרכיב תורה הגדול של הדור. תלמידים שמרגישים שהוא נתן להם תורה שלא היתה להם במקום אחר, ושהם חייבים את זה, שבלי זה משהו היה מתנוון. אנשים הרגישו שזה מה שהיה חסר להם, ושמשחו בהם חי עכשיו. זה מה שהוא נתן, כל אחד כפי נשמתו.

■ יש שאלה ביחס לשיעורים של רבי משה: אנשים באו וישבו לשמוע שיעור. האם לא נחוצה הכנה, כמו ל'שיעור כללי'? האם לא צריך קודם ללמוד ולהכיר את הסוגיות בחז"ל וכדאשונים ביחס לנידון בשיעור?

ההגדרה של 'שיעור כללי' אכן נכונה. בצעירותי, יצרתי קשר עם הגה"צ רבי ישראל

חידשו חידושים, אבל זה כמו שפתחו עוד "ברז" ליין התורה, מי שהתחבר לזה, נאחו בזה, ונכנס פנימה, הרגיש שזו אותה תורה רק שהיא מגיעה אלינו מ"ברז" חדש. לעומת זאת, עבור מי שלא מתחבר - זה נראה דבר חדש, ואולי אפילו סטיה.

צריך להבין שלפעמים זו תכנית חדשה, סגנון הסבר חדש, אבל מי שמתחבר לזה יעיד כי ניכרים דברי אמת, ובדרך הזו נפתחים בפניו שערים ומתגלים לו מטמוניות התורה אשר קודם לכן היו סגורים בפניו. כמוכן שאינני מתכוון להשוות את מו"ר רבי משה זצוק"ל למרן הגר"ח מברסק וכו', אבל אכן לרבי משה בדורנו היה דבר חדש שכל מי שהתחבר אליו ראה שאין זה אלא עומק וצורת הסבר שמגלה מה שהיה מונח שם מכבר, והרגיש שזה פותח לו את האור שכבר מונח בפנים, שזה הרברי תורה עצמם, זה לא חידוש של רבי משה אלא אלו הם דברי חז"ל שהוארו ע"י רבי משה. הוא הרי היה בעיקר "ממשמש את המילים" ונותן לדברי תורה לדבר בעצמם.

הגר"י הוטנר זצוק"ל גם כן היה ככה, הסגנון שלו היה חדש, הוא לא שמע אותו בסלבודקה ולא בשום מקום אחר שלמד בו; אולי הוא לקח גם משם וגם מעוד גדולי עולם, אבל הוא יצק מסגרת חדשה. לא התוכן היה חדש אלא הצורה והתכנית, אבל אנשים שהתחברו לזה הרגישו: זה האור שהיה מונח שם כל הזמן.

'רבי' זה לא מי שהכניס לתלמיד דברים לפה, והעמיד אותו על המסלול המדויק שבו יצעד. לרבי משה היו אנשים שפתחו לו פתח, הראשון והמרכזי שבהם היה מרן הגרא"א דסלר זצוק"ל. הוא פתח לפניו את האפיק הזה, אחר כך הוא סלל לכך, לקח מכל מיני מקומות, אבל ההתחלה הייתה יותר בכחית

כך
מקובלני
מבית מדרשו
של רבי
משה

הגאון רבי אורי יונגרייז שליט"א בעמח"ס 'אורי וישעי'

אליהו ווינטרוב זצוק"ל, ותוך כדי שיחה אמרתי לו שאני שומע את רבי משה. הוא השיב לי: רבי משה מוסר 'שיעור כללי'; אני מוסר 'בלאט שיעור'... וזה היה נכון. ר' משה פתח הסוגיא, 'ואידך זיל גמור'...

ולגבי עצם השאלה, אומר שני טעמים לתועלת שיש משיעור של רבי משה באגדה אף בלי לימוד מקדים של יסודות העניין: א. מאותו טעם שמלמדים היום ילדים 'לומדות' עוד קודם שרכשו ידיעות מספיקות, כי זה נותן טעם וחשק, ומעורר את התאווה להתמיד בלימוד התורה. ב. זה נותן 'משקפיים' איך לראות דברים. וכשם שיש תועלת מלימוד 'חידושי רבי שמעון' אף כשהמושגים הבסיסיים אינם נהירים די צורכם – נכון שזו ההבנה של רבי שמעון ואתה בכלל רק בתחילת הדרך אז מה לך ולפיסת החר שלו, אבל ההבנה שלו נותנת לך מלכתחילה זווית ראייה על מה בכלל מדברים, להכיר דרך לימוד, שיש דבר כזה.

כך גם בתורתו של רבי משה: מאמר חז"ל זה אמנם יכול להתפרש בעוד דרכים, אבל לדעת איך בכלל קוראים ומבינים חז"ל, להבין שהם לא באו לספר לך על מסעותיו המופלאים של רבה בר-בון, אלא הם מלמדים דברים עמוקים מאד, ולהבין את כיוון המעמקים האלו.

סולם אגדה מוצב ארצה

היתה לרבי משה הנהגה של 'חייית' אנשים מלכוד לשמעו. היו אפילו קרובים אליו שהביע בפניהם מורת רוח על שהם באים לשמוע אותו במקום ללמוד. ומצד שני הוא הרי מסר שיעורים והם תפסו אצלו מקום רב... מה היתה כוונתו?

נקדים ונאמר: כידוע, רבי משה היה 'שפיץ-למרון'. יש אנשים שהם למדנים גדולים וכך הם גם לומדים אגדה, באותו נוסח. אגדה עבורם זה כמו הלכה, אולי קל יותר מבחינת התוכן, אך לעצם הלימוד – הם לא מכירים דרך אחרת ללמוד אגדתא. מצד שני יש אנשים שמדברים 'מחשבה' ואין להם עוגן ב'לומדות', ומי שמקשיב להם מרגיש שהם 'חולמים חלומות'... אפשר לשמוע שמדובר באומר 'אין לי אלא אגדה', זה נשמע תלוש, רעיונות אולי יפים אבל ללא שורשים.

גדר מצוות ת"ת – "העתקה" וקבלתה מסיני

הרמב"ם מתחיל את הל' ת"ת "נשים ועבדים וקטנים פטורים מת"ת", ולכאורה היה צריך לפתוח ביני מי חייב ולא מי פטור.

והנה כשכתב הרמב"ם שאם בנו משכיל בלימודו יותר ממנו בנו קודם לו, הוסיף לכתוב "ואע"פ שבנו קודם לא יבטל הוא, שכשם שמצווה עליו ללמד את בנו כך הוא מצווה ללמד עצמו" עכ"ל, וצ"ב מהו "ללמד עצמו".

והנה מוכח בכרכות (כב.) שצריך ללמוד תורה "כנתינתה מסיני", ומשמע מזה שגדר המצווה אינו סתם ללמוד, אלא להמשיך את מתן תורה, שבמעמד הר סיני היה "קול גדול ולא יסף – ולא פסק", וכיון שהקול הזה ממשיך לדורות – לכן גם אנו צריכים להיות "מקבלי תורה". והשי"ת הוא "מלמד תורה לעמו ישראל", וכל לימוד שאנו לומדים והוא מלמדנו הרי זו המשכה של מעמד הר סיני, ונמצא א"כ שגדר המצווה הוא להעמיד עצמנו כ"מקבלי תורה מסיני".

והנה הרמב"ן בספהמ"צ כתב "שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני... אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים, והוא אומר... 'ושמור נפשך... ופן יסודו מלכרך והודעתם לבניך... יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב" עכ"ל, והרמב"ן מאריך בחשיבות הדבר שהתורה צריכה לבוא אלינו מסיני, ומסיים "ועם כל הדורות ידבר, שלא ישכחו ענין המעמד ההוא שהיה לכל אדם במראית עיניהם ושמיעת אזניהם, ושיעתיקו זה מדור לדור לעולם" עכ"ל. ובאר המגילת אסתר, שגם הרמב"ם מסכים עם זה, אלא שבמנין המצוות לא מונים מצוות שכוללות את כל התורה, ונמצא שלכו"ע שכחת מעמד הר סיני אסורה, והיא כבחינת שכחת כל התורה.

הגר"ם שפירא זצוק"ל בשמחת נשואי בת הגר"א יונגרייז שליט"א

ולכן צריך שיהיו עינינו ולבנו במעמד הר סיני כל הימים והיסח הדעת פוסל, ולכן כל ת"ת צריך לבוא מסיני, וזהו מש"כ "כל השוכח דבר אחד ממשנתו... כאילו מתחייב בנפשו שגא' דק השמר לך... פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך", דהיינו שהשוכח דבר ממשנתו מתחייב בנפשו מהפסוק של שכחת מעמד זה, וזהו שגדר מצוות

ת"ת אינו "ללמוד" אלא "לקבל תורה מסיני".

והנה מבואר בקדמונים שהגדר של מצוות ל"ת הוא לא לקלקל את הקיים, וכיון ששכחת מעמד הר סיני אסורה בלאו, א"כ נמצא שכלל ישראל מחובר כל הזמן למעמד זה, והשוכח אותו מקלקל מצב קיים ולכן זה נאסר בלאו. ונמצא א"כ שהגדר של ת"ת הוא להישאר דבוק בחיבור להר סיני שכבר נמצא בצורת העולם ואנו מצויים רק לא לפרוש ממנו, ומי שלא לומד עובר בלאו כי הוא משנה את סדר העולם.

ועפ"ז מבואר מדוע התחיל הרמב"ם את הל' ת"ת עם "הפטורים" – כי המציאות של מעמד הר סיני כבר נמצאת בכלל ישראל ואנו מצויים רק לא לקלקל אותה, ומשום כך חיוב הת"ת הוא הפשוט והברור וצריך רק לכאר מי פטור מללמוד בפועל.

ומש"כ הרמב"ן שהמצווה היא "שיעתיקו זה מדור לדור", – "להעתיק" פי' להעביר ממקום למקום כמש"כ אצל אברהם אבינו ע"ה "ויעתק משם ההרה", וא"כ מצוות "העתקה" התורה היא להעבירה מסיני אל בנינו, וא"כ ה"ה שה"ללמד עצמו" פירושו לקבלה מסיני ולהעבירה אלינו.

כך
מקובלני
מבית מדרשו
של רבי
משה

”על מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים, שתקדשו את שמי ברבים”

+ מתוך דברים שנשא הגר”מ שפירא זצוק”ל בכנס התעודות למחנכים בישיבות (תשס”ג) דברים נוקבים לשעתם ולהיום + מוגש ע”י עורך הספר ‘רעה אמונה’ ובאדיבותו +

בגלות יוון, שרישומה קיים עד ימינו, המכה הכואבת ביותר היתה: “יוונים נקבצו עלי ופרצו חומות מגדלי”. והכוונה לי”ג פרצות שפרצו מלכי יון בסורג שבעזרה (מידות ב,ג). פרצות קיימים בבתי המקדש שלנו. מה שהיה ברור בעבר, הפרדת הרשויות בין בית המדרש למה שמחוץ לו. בית המדרש היה מוקף מחיצות שהבדילו אותו. והיום לא ברור מה גרוע יותר, האם המעבר מבית המדרש החוצה, או ח”ו שהמעבר מהרחוב לבית המדרש הוא כל כך קל... אין שום מחיצה! נכנסים ויוצאים! אין כאן שתי רשויות – זוהי עצם מהותה של גלות יוון – “ופרצו חומות מגדלי”. והתוצאה מזה נוראה מאוד. בגמ’ (סוכה נב): אמרו: “אם פגע בכ מנוול זה משכחו לבית המדרש...” לאן נעלמו חומות בית המדרש שהיו כמו רשות היחיד שעולה עד לרקיע? איך נחזיר לעצמינו את הד’ אמות של הלכה?

להיות “מקדשי שמך”

המחנכים בישיבות הקדושות הועמדו ע”י הקב”ה בתפקיד של מסירת התורה והאמונה! עלינו להיות ממשיכי התורה באופן מסויים. עלינו מוטל להעביר את התורה לדור הבא! על זה ניתן את הדין אם עשינו את זה כראוי או לא! אמנם לומדים בישיבות, ומשתדלים להבין את התורה שנתן לנו הקב”ה, את הגמרא ואת התוספות. אבל צריך שיהיה לבחורים טעם וענין ביסודי היהדות. חז”ל אומרים על הפסוק “ויקרא שם אברהם בשם ה’” (בראשית כא, לג) – “שהקריא שמו של הקב”ה כפי כל בריה ובריה”.

מה רצה בזה אברהם אבינו? חסר לנו את היהדות הפשוטה, את השמחה והאושר בלהיות יהודי, להיות שייך להגדרה המופלאה: “ישראל מקדשי שמך”. הרי ברור שכל אחד מאתנו, מוכן למסור את נפשו על קידוש השם, על שם ישראל. אבל אצל המחנכים לא רואים שהרעיון הזה חי בקרבם, בתורתם, בתפילתם, בהתנהגותם, לא רואים שלהיות “מקדשי שמך” יש לזה משמעות גדולה אצלם. ואין הכוונה שלא יכשלו אף פעם כחטא, אין הכוונה שכולם יהיו צדיקים גמורים, דור שכולו זכאי. אבל הכוונה, שלהיות “מקדשי שמך”, שעצם היותינו כיהודים, יהיה דבר חי שנוגע לעצם חייהם, שישמחו בו, ויהיה להם טעם בו, עד שזה ימלא אותם. שההרגשה של “אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו” תחיה בקרבם באופן אמיתי ומשמעותי. אינני מדבר אליכם, אני מדבר אל עצמי בקול, יש כאן כאב נורא ואיום אשר זועק לשמים.

מהו חילול השם? כתוב בספר הזוהר, ביאור המילה ‘חילול’ זה כענין הכתוב “כי ימצא חלל באדמה”. גוף מת נעדר חיות. כך זה חילול שבת, להוציא מהשבת את רוח החיים שלה. חילול השם ר”ל ענינו לקחת את ה”ויקרא בשם ה’” שירשנו מאברהם אבינו, ולהוציא ממנו את נשמתו, עד ששמו של הקב”ה בשבילנו הוא דבר בלי רוח חיים, ה”י. והרי זה עיקר תפקידנו להעביר הלאה

אצל רבי משה השיעורים באגדה היו הדרגות העליונות של הסולם, אבל הוא היה סולם מוצב ארצה. הוא אמר שיעור בכל מקום בתורה, בטוהרות ובנשים נזיקין, בהלכה ובקבלה; הוא היה מוצק. הרגשת שהחלק שלו בתורה עומד על משהו מוצק, היו לו שתי רגליים נטועות חזק בעולם ה’לומדות’. כשהוא אמר דברים בשיעור שמעו שאלו אמירות מוכרחות, הרגישו שהדברים האלה עצמם נטוע בעולם של ‘לומדות’.

מענין לענין: הוא סיפר לי פעם שהוא היה באמריקה ופגש את הגבאי של הרבי מסאטמר זצוק”ל, ר’ יוסל אשכנזי. הוא היה אדם מלא גישמא”ק. הוא אמר לרבי משה יש לי סיפור בריוק בשבילך: שיא העבודה של הסאטמר-רבי היתה בהו”ר ושמיני עצרת, הוא היה גומר את החושענות קרוב לערב, הכל בכייות ותקיעות, ואף בשמיני עצרת רקד כל היום והלילה, לא רק בשמחת תורה, שלושה ימים של רוממות.

והנה, אחר גמר עבודת הו”ר והסעודה, נותרו שעתיים של הפסקה עד שמיני עצרת, והרבי ישב לבדו סגור בסוכה. אמר ר’ יוסל לרבי משה: “נחש מה הוא למד אז? באופן קבוע הוא למד או חולין עם ראש יוסף”. זה נותן מימד חדש לעבודתו של אותו ענק, רבי יואל זצוק”ל. עבודתו השמימית היתה מעוגנת בחולין עם ראש יוסף! אותו דבר הרגשנו עם רבי משה, בגלל שהיה נטוע כל כך בעולם של ‘לומדות’, דברי תורתו היו השלבים העליוניים של סולם מוצב היטב ארצה.

בין ‘טכנאים’ ובעלי דמיון, ליודעי דעת עליון

והגרא”ש לופיאנסקי נותן דוגמא לדברים: “היוונים כשרצו לדעת על העולם, היו חושבים איך אמור להיות עולם מושלם. אצלם הפילוסופיה והטבע היו דבר אחד, ולכן: אם עיגול זו הצורה המושלמת, על כרחך שכל הפלנטות עגולות והולכות בעיגול וכו’, זו היתה הגישה שלהם – היו רעיונות מאד יפים, אבל הקשר למציאות היה מקרי.

לעומת זאת המדע היום מתנהל כך שיש אנשים שהם בעצם ‘טכנאים’ – יושבים במעבדה ורושמים כמה פעמים כך וכמה כך, מצליבים נתונים ומגיעים למסקנות. אלו עובדות נכונות, אבל לא כ”כ מביאות לאיזה רעיון. [אם לדבר על חכמה, הרי

המשך בעמוד 32

במסירת שיעור

ללכת לראות את זה" (למעשה זה לא הסתייע). הוא היה עמקן, וראה בכל דבר רושם ממשוהו עליון.

■ מי שרוצה ללמוד כיום את תורתו, מה הדרך הראויה? כתביו וכתבי תלמידיו, או הקלטות של שיעורים?

הקלטות מאד מוסיפות. אני חושב שכדאי לשמוע את הקלטות של שיעורי יום חמישי, שיש בהם מעלה וחסרון: מעלה - כי הוא דיבר אותם לציבור גדול, אך מצד שני זה גם חסרון, שהוא חוזר שם הרבה על עצמו, הוא חשב שלא מבינים אותו. למעשה מי שיפתח את השיעורים המודפסים מבלי להכיר את צורת הדיבור של רבי משה, קשה לתפוס אותו נכון. כל ספר הוא סגנון שונה כי התלמידים עצמם היו מסגנון שונה, ההמלצה היא שכדאי לשמוע את ההקלטות, כי זה נתן תמונה ואחידה, ואחרי שמכירים את צורת הדיבור והסגנון - אפשר לקרוא ואז מבינים יותר בספר מה הוא רוצה.

הספרים על אגדות חז"ל כגון על סבא רבי אתונא הם מאד חשובים. זה פותח עולם חדש לאנשים, ככה אני רואה וסבור.

היקף של מח ורוחב לב

■ פרשה שתפסה מקום מאד גדול בעולמו וחיייו של רבי משה היתה פרשת הקידוש. הוא ממש מסר נפש עבור יהודים בעולם, והשבתם לכור מחצבתם. האם היה כזה ענין בפני עצמו, או שזה השתלב עם משנתו ותפיסת חייו?

אכן. אחד הדברים שמאד כאבו לו, וזה היה כאב שהוא נפטר איתו - המצב של הישראלים בעולם. הישראלים היורדים

לקח מהבריסקער רב. זה שהוא לא נמשך למה שהעולם חושב, אצל רבי משה זה גם היה כך,

אמנם החלק שלו בתורה היתה שונה [ושוב פעם אינני עורך השוואות], אבל הויקה הנפשית לאמת הוא נק ממש ומדמותו הכבירה של מרן הגרי"ז.

■ אלו תכונות מעניינות גיליתם אצלו?

הוא התעניין בכל דבר, היה סקרן אינטלקטואלי. לדוגמה, היה לי מחשב בשנות התשעים המוקדמות, עברתי על ה'נר מצוה' והיתה לי תוכנה של חיפוש - לפני שזה היה נפוץ. רבי משה נכנס והראיתי לו את התוכנה, והוא רצה לדעת איך זה עובד; היתה לו תכונה של אהבת חכמה. הסברתי לו על המחשב, והוא מיד התחיל להפשיט את העקרונות ולראות בזה המשך של רעיונות ועקרונות אחרים. הוא באמת אהב חכמה, ואת הכל הבין דרך התמונה הגדולה, של ענפי הבריאה שהם בעצם דרכי השי"ת.

הוא הגיע פעם אלינו לושינגטון, והוא דיבר בשיבה. אח"כ סיירתי עמו בעיר, וכל דבר הוא ניסה להבין מה זה מבטא, מה הארכיטקטורה מבטאת. סיפרתי לו שיש פה בנין ענק - מוזיאון לינגולן, ויש שם את הנאומים החשובים שלו חרוטים באבן. [לינגולן היה נואם דגול], ובאחד מהם הוא אמר ש"מי יודע אם הים שנשפך לנו במלחמת האחים אשר חרב איש באחיו, וההרס והחרוב - מי יודע אם זה לא מידה כנגד מידה, בגלל השוט שהצליף על גבם של העברים ושפך דמם; ומי יודע אם הכסף שיורד לטמיון הוא לא בגלל הניצול של העברים, כי כתוב בתנ"ך משפטי ה' אמת צדקו יהיו".

רבי משה שמע את זה, ואמר "אני מוכרח

החכמה המיוחדת של אינשטיין לא היתה בחיותו מאגר מידע ונתונים, אלא שהשתמש עם הידע שלו לבנות תמונה גדולה שמסבירה ומכילה עוד יותר].

יש אנשים שיש להם רק נתונים ועובדות, אך הם לא בונים תמונה גדולה, זו 'טכנאות'. ולענייננו, בהבנת התורה: אנשים בונים 'תאוריות' בלי שהידיעות חקוקות בעצמותיהם, זה מנותק, זה נשמע רעיונות יפים אבל זה לא נובע מתוך התורה. אני לא מדבר על 'כפירה', אבל האם זו הנשמה של התורה או שזו סתם "נשמה" שמסתובבת בעולם? מרגלא בפומיה דמרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל שנשמה זה דבר מאד קדוש, אבל כשהיא מסתובבת בעולם בלי גוף זה 'מוזיק'...

הביקורת על אי-אלו שכאו לשמעו נבעה מכך שרבי משה רצה שזה לא יתפוס את המקום של הלימוד, אלא כתוספת עליו. הוא אהב אנשי חכמה שהיא כבר יצוקה ובריא, ומעל זה הם הפיחו נשמה בתוכה. אבל חלומות בלי יציקת היסודות החזקים בחכמה... דמיון נטול חכמה זה דמיון בעלמא. ומאידך, חכמה בלי דמיון - זה עובדות, זה יבש.

בחור שהוא חשב הוא לא חזק בלימוד, הוא סבר שזה לא טוב עבורו, זה ענק, זו לא נקודה פנימית של משהו. האגדה זה נשמה של ההלכה בכלליות, וכמו שאמרו (חגיגה יא:א) 'הן והן גופי תורה', והפנימיות היא 'נשמתא דאורייתא'.

עוד דוגמא, יש אנשים שאוהבים לומר חידושים שלא עוברים ביקורת של שאלות, ולא ביקורת של 'האם זה כתוב'. זה מנותק, אלו סברות יפות, אך מרגלא בפומיה דרבי נחום זצוק"ל "דברים ככתבן"! היית משתומם איך לא ראיתי שזה כתוב. החיבור הזה היה מאד עיקרי אצל רבי משה".

איסתכל בעלמא ובאורייתא

■ ידוע שהוא ראה את מרן הרב מברסק כרבו. במה זה התבטא? הרי הדברי תורה שלו ממש לא נראים דומים לשל מרן הרב מברסק. אם נפתח חידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת זה לא נראה כמו שיעורים של ר' משה...

ככמה דברים הוא ראה אותו כרבו: לא היה אכפת לו שום דבר חוץ מהאמת, זה מאד היה חזק אצלו.

פרט לזה, הקליעה של הדברים לתוך הנקודה, לא בערך לא בצד, מאד דיבר אליו. אם זה בערך - זה לא זה! הוא גם לא נמשך אף פעם למה שהעולם חושב, למורגל. אי המחויבות ל'מוסכמות'.

וככלל, החדות של המחשבה, ללא ערפול, הקליעה לנקודה, הדרישה שהדברים יהיו מוגדרים היטב, זה מה שאני חושב שהוא

**כך
מקובלני
מבית מדרשו
של רבי
משה**

**הגאון רבי מרדכי
קרלביך שליט"א**
בעמח"ס 'חכצלת השרון',
כולל 'אהבת שלום'

חובת לימוד תורה – העתקתה ומסירתה מהר סיני

כתב הר"מ בספר המצוות (עשה י"א) ובחינוך (עשה תי"ט), דמצוות לימוד תורה ולימודה לאחרים מצוה אחת היא במנין המצוות. וכבר נתקשו האחרונים ברבוי הר"מ, שהלא באמת רוב מוני המצוות מנאום לב' מצוות: א. ללמוד תורה, דכתיב ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, ב. ללמדה לאחרים, דכתיב ושננתם לבניך וכתיב ולמדתם אותם את בניכם, ודעת הר"מ בזה צ"ע שכללן במצוה אחת.

ואין לומר, דהחיוב ללמד את בנו תורה אינה מצוה חדשה, אלא היא כשאר חובות הבן המוטלות על האב, [כחובת האב למול את בנו, דאין זו מצוה בפני"ע במנין המצוות, אלא ממצוות הבן המוטלות על האב לקיימם], שהרי עדיין יקשה מחובת לימוד תורה לתלמידים, דהיא ודאי אינה בכלל חובת התלמיד על רבו, באופן דבאמת צ"ע, למה חובת הלימוד לעצמו והלימוד לבניו ותלמידיו אינן נמנות לשיטת הר"מ ממצוות חלוקות, וצ"ע.

והנראה דעיקר מצוות ת"ת היא העתקתה מסיני לדורי דורות, וקיימה הוא ע"י שהוא לומדה וע"י שמלמדה לבניו ולבני בניו ולתלמידיו, ואמר בקידושין (דף ל): כל המלמד בן בנו תורה כאילו קיבלה מהר סיני, ואף חובת כל גברא ללמוד תורה יסודה העתקת התורה מסיני, וכ"ה בר"מ (פ"א ת"ת ה"ג) שהאדם חייב ללמד את עצמו, ובה"ד (שם), כשם שמצוה עליו ללמד את בנו כך מצוה ללמד את עצמו.

והנה הרי עיקר חובת ת"ת נלמד מדכתיב "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב", וכחי' מרן רי"ז הלוי שם כ', דלמ"ד בקידושין (שם) דאין חוב ללמד בן בנו תורה, ע"כ דהכתוב מדבר בענין מסירת הקבלה ותורה שבעל פה מדור לדור, עכ"ד, והלא הך קרא לכל ישראל נאמר ולא רק ליחיד.

מוסרי התורה שברור, ולמש"נ הרי גם לדעת הר"מ דקאי על ת"ת עיקר חובת כל אחד מישראל הוא למסור ולהעתיק השמועה של מעמד הר סיני מדור דור, [כמשמעות הכתוב דמיירי כלפי מעמד הר סיני].

והר"מ בפיה"מ סנהדרין (כ"ג עיקרי הדת, ביסוד התשיעי) כתב וז"ל, "ההעתק, והוא כי התורה הזאת מועתקת מאת הכורא השם יתברך, לא מזולתו, ועליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע" וכו'. הרי דמעיקרי הדת הוא זה להאמין בהעתקת התורה מסיני עד היום, אשר ממנה אין להוסיף ואין לגרוע, אשר ממילא נראה דכוותה היא מצוות תלמודה, לא כמעשה תלמוד לבר, אלא כהעתקת השמועה מדור לדור, עכ"ד מו"ד הגר"מ זללה"ה.

ואמרנו בס"ד, שמיושב בזה מה דתנן באבות (פ"ג פ"ה) דהשוכח דבר אחד ממשנתו וכו' כאילו מתחייב כנפשו, ומרן הגר"ז כתב דהוא מדינא דביטול העתקת השמועה, וצ"ע, דהלא חובת מסירת התורה מסורה לאחד בכל דור, מימות משה שקיבל מסיני ומסרה ליהושע וכו', ואילו הך מילתא דהשוכח הרי"ו מתחייב כנפשו נוהג בכל אחד מישראל.

אכן למש"נ נראה, דבאמת כל חובת ת"ת לעצמו ולאחרים עיקרה העתקת השמועה, וכל ששכח בטלה 'העתקתה' אצלו, והדברים מבוארים.

במצב גרוע במיוחד, כי אין להם שם מבנה של קהילה וכו', והתבוללות שם היא כתשעים אחוז. הוא מאד כאב את זה, וממש על ערש דווי הוא רצה שאתלווה איתו ללוס אנג'לס בקיץ לפני שהוא נפטר [הוא רצה אותי כמתרגם לאנגלית] כי שם יש הכי הרבה ישראלים. זה לא הסתדר טכנית, ואחרי זה נטרפה השעה.

סיפר לי ר' יהודה קורנפלד שהיה לו ב"ס מסורתי ליהודים ישראלים, שנועד לשמר קצת את הקשר שלהם למסורת. הוא היה אצל רבי משה וריבר איתו שעתים, וכשפנה ללכת, רבי משה מיהר אליו, עמד בפניו והחל לבכות ממש: "י' אודי, כל יום יוצאת רכבת לאושוויץ עם ילדים יהודים. אם אתה תציל נפש אחת מהם – אני לא יזכה לראות אותך שם (בעולם הבא)!"

הוא היה אדם שמצד אחד יכול ללמוד את הדברים הכי מופשטים, כתבי הארי"ל עם ההגדרות דקות שבהם, ומצד שני להתרגש כל כך מזה שילד יהודי שבקושי יודע שום דבר לפחות יקבל שמץ של זיקה ליידישקייט. השירי שבת של ר' יהודה קורנפלד עם הילדים האלו ריגשו אותו לא פחות מגבהות של כתבי האר"י – כי שניהם עומדים ברומו של עולם....

כנשמתו היה הדבר. ההיקף הזה של החיים שהיה לו, לא יאומן, מגבהי הגבהים ועד מצבי התחתית. הוא היה מופלא בזה. ורוחב שדה ראייתו הקיף את הצרפתים, והרוסים, והדרום אמריקנים – ככל מקום שהיה איזשהוא ניצוץ הוא היה שם.

העומק הרחוב והגובה התאחדו כאיש אחד. הוא פתח שער לכל כך הרבה אנשים, הוא לא רצה שיהיו אותו, הוא רצה שכל אחד יהיה הוא. הוא ידע להתחבר לכל אחד במקום שלו, הוא הכיר כל אחד. כשהוא היה מדבר עם כל אחד, יחא זה חסיד סאטמר או גור, תלמיד בריסק, סלבודקא או נובהרדוק, – הוא ידע להבין לעומק הנשמה שלו, הוא התחבר אליו רגשית והיה יכול להגיד מה מתאים לו לעשות. הבין את הנשמה שלהם לעומק ואת הטעם המיוחד שלהם.

ופעם אמר לי בענין זה משפט כ"כ אופייני: "בעולם יש כל כך הרבה טעמים וגונים, אין סוף לעושר הגוונים שיש. ואפשר, וצריך לטעום מכל אחד, ולהרגיש ולהבין אותו".